

Diana Brîndușa CHIRILĂ | *Carmina Burana* și variante de
 (Universitatea de Vest din traducere
 Timișoara)

Abstract: (*Carmina Burana* and Versions of Translations) This essay stops synthetically at a widely debated issue in a doctoral thesis. We propose to review some representative symbols from the text used by the composer Carl Orff in his symphonic *Carmina Burana* by appealing to our leader, the university professor Ph.D Dan Negrescu, whose version seeks to keep Latinity and, consequently, the musicality of the text, as the author himself confessed, being deeply concerned about keeping the shape and the meaning of the Latin text. Another translation that we will use in our study is that of Eugen Munteanu, exposed in his work, *Carmina Burana Latin poetry anthology* – a medieval version that has also helped us in interpreting symbolic levels, the ideation, the clarity of the lyrics' translation. The analysis from symbolic perspective will be divided into three major cycles through which Carl Orff depicted human nature with its positive aspects that fall within certain codes of values, but also the dangerous side of the temptations that can harm human being.

The three sections are: *Primo vere*, a cycle comprising medieval poems that capture the feelings of joy towards the arrival of spring, which animates all nature and those willing to taste the joys of youth. The second cycle consists of party songs or songs of glass –, under the title *In Taberna*, poems depicting human nature captured in ecstasy and drunken parties and the last section is reserved for *Cour d'amours* cycle that comprise beautiful love songs, written in minor tonalities, laments, elegies and poems celebrating clean erotic love. The three courses are framed by the goddess Fortuna, the theme of her wheel (perpetual motion) signifying impermanence and fickleness of the human condition.

Key words: *Carmina Burana*, symbol, musicality, translational meaning, syncretism, poetical structure.

Rezumat: Prezentul studiu se oprește sintetic asupra unei problematice dezbătute pe larg într-o teză de doctorat. Propunem spre analiză câteva simboluri reprezentative din textul utilizat de compozitorul Carl Orff în vocal – simfonicul său *Carmina Burana*, apelând la traducerea conducătorului nostru de doctorat, domnul Profesor Universitar Doctor Dan Negrescu, variantă care caută să păstreze latinitatea și implicit muzicalitatea textului, după cum, însuși autorul ne-a mărturisit, fiind adânc preocupat de păstrarea formatului și înțelesului textului latin. O altă traducere pe care o vom utiliza în demersul studiului nostru este cea a lui Eugen Munteanu, expusă în lucrarea sa *Carmina Burana, antologie de poezie latină medievală*, variantă care ne-a ajutat, de asemenea, în interpretarea la nivei simbolic, ideatic, prin claritatea traducerii textului poetic. Analiza din perspectivă simbolică va fi structurată pe cele trei mari cicluri prin intermediul cărora Carl Orff a înfățișat natura umană, cu aspectele ei pozitive ce țin de sfera anumitor coduri de valori, dar și latura periculoasă a tentațiilor care pot aduce prejudicii ființei umane.

Cele trei secțiuni sunt : *Primo vere*, ciclul care cuprinde poeme medievale ce surprind sentimentele de bucurie ale sosirii primăverii, care însuflește întreaga natură, precum și pe cei dornici să guste din bucuriile tinereții. Al doilea ciclu este alcătuit din cântece de petrecere sau de pahar, reunite sub titlul *In Taberna*, poeme care înfățișează natura umană, surprinsă în extazul petrecerilor bahice, iar ultima secțiune este rezervată ciclului *Cour d'amours*, care ne oferă splendide cântece de dragoste, scrise în tonalități minore, lamentații, elegii erotice precum și poeme care celebrează iubirea curată. Cele trei cicluri sunt încadrate de tema zeiței Fortuna cu roata ei în perpetuă mișcare semnificând efemeritatea și nestatornicia condiției umane.

Cuvinte cheie : *Carmina Burana*, simbol, muzicalitate, înțeles translațional, sincretism, structură poetică

Acest rezumat are ca obiect de studiu câteva dintre simbolurile întâlnite în poemele medievale alese de compozitorul german Carl Orff, pentru lucrarea vocal-simfonică *Carmina Burana*. Pentru o mai bună înțelegere, vom utiliza *Dicționarul latin-român* al lui

Gheorghe Guțu, pornind de la etimologia cuvântului latin pentru a vedea sensul simbolului folosit și cu preponderență cel al lui A. Ernout și A. Meillet.

Ca material de studiu, vom folosi traducerea lui Dan Negrescu, pentru exemplificarea traducerii poetice, iar cea a lui Eugen Munteanu pentru unele comentarii ce vor fi de ajutor în înțelegerea simbolurilor întâlnite, *Veris leta facies*, „Al primăverii chip fericit”¹ este un poem erotic pe tema reînvierii naturii. Un simbol des întâlnit este Flora, zeița vegetației și a florilor, cu ajutorul căreia este descrisă exuberanța primăverii. În Roma antică era protectoarea florilor. „Potrivit spuselor lui Ovidiu, ea era o nimfă pe nume Hloris, cea care înverzește, însă Zephiros, vântul de apus, a răpit-o și a făcut-o soția sa. Darul său de nuntă a fost eterna primăvară, datorită căreia ea a devenit zeița naturii tinere de la început de an.”²

Latinescul *veris* vine de la *ver* și înseamnă primăvară, în franceză, „printemps; printemps de la vie”³. În plan simbolic reprezintă „anotimpul renașterii și simbol al tuturor reînnoirilor din viața omului și din societate. Este simbolul speranțelor și al promisiunilor viitorului, cântat de poeții lumii care l-au asociat tinereții și dragostei.”⁴ În Antichitate, primăvara era considerată începutul anului, de unde expresia latină *primum tempus*, primul anotimp.

Personajul mitologic care animă tabloul primăverii este Phoebus, „Strălucitorul, era epitetul și adesea numele lui Apollo.”⁵ Despre el mai aflăm că a fost perceput, la un moment dat, „sub semnul violenței și al unui orgoliu nemăsurat. Dar [...] a devenit din ce în ce mai complex, sintetizând în el numeroase opoziții pe care va reuși să le domine pentru a întrupa în cele din urmă idealul de înțelepciune.

El realizează echilibrul și armonia dorințelor nu suprimând pulsunile omenești, ci orientându-le, dimpotrivă, către o spiritualizare treptată, atinsă prin dezvoltarea conștiinței.[...] Îi inspiră pe poeți și pe artiști, devenind zeul solar care străbate cerul într-un car de o strălucire orbitoare.”⁶

Alături de Phoebus care încălzește natura întruchipată de Flora, își face apariția și Zephirus, zeul vântului cald care bate primăvara dinspre vest. „În diferitele sisteme mitico-simbolice, vânturile sunt puse în legătură cu punctele cardinale, cu anotimpurile, cu lunile și zilele, fiecare din aceste vânturi având o mitologie proprie și o anumită valorificare axiologică. Zefirul este identificat cu un vânt ușor și plăcut.”⁷

Dulcis Philomena „dulcea filomenă”⁸, privighetoare celebrează prin cântul ei, sosirea primăverii. Philomena este un personaj mitic transformat în privighetoare „așa cum

¹ *Carmina Burana*, traducere de Dan Negrescu, Editura Paideia, București, 2008, p.4.

² Hans Biedermann, *Dicționar de simboluri*, traducere de Dana Petrace, Editura SAECULUM I.O., București, 2001, vol.I, p. 155.

³ A.Ernout et A.Meillet, *Dictionnaire étymologique de la langue latine*, Librairie C., Klincksieck, 1959, p. 722.

⁴ Ivan Evseev, *Enciclopedia simbolurilor și arhietipurilor culturale*, Editura „Învieră”, Timișoara, 2007, p. 502.

⁵ Pierre Grimal, *Dicționar de mitologie greacă și romană*, traducere de Mihai Popescu, Editura SAECULUM I.O., București, 2001, p. 403.

⁶ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, traducere de Maria Slăvescu, Editura Polirom, București, 2009, p. 89.

⁷ Ivan Evseev, *op.cit.*, p. 634.

⁸ Dan Negrescu, *trad.cit.*, p.4.

apare în *Metamorfozele* lui Ovidiu.⁹ În plan simbolic, filomena sau privighetoarea „se bucură de un renume universal datorită perfecțiunii cântului ei.”¹⁰

Facies Aprilis, frumusețea lunii aprilie, în traducere poetică „April un chip surâzător”¹¹ exprimă în imagini artistice vizuale, bucuria de a simți prospețimea acestei luni esențiale a primăverii. Ovidiu ne dă două etimologii ale numelui lunii. De la latinescul *aperio*, deschis, se spune că Aprilie a fost numit așa de la anotimpul deschis, pentru că atunci își deschide primăvara toate ale ei, iar frigul ascuțit de la limita înghețului, pleacă, iar pământul își deschide solul fertil. De la grecescul *aphros*, spuma mării din care s-a născut Aphrodita.[...] Aprilie este luna lui Venus, luna dragostei.”¹²

Strofa a treia vorbește despre cei ce se bucură de transformările naturii și gustă din *melle dulcedinis* tradus cu „dulceaț-adânc-a mierii”¹³ (*Gloriantur et letantur in melle dulcedinis qui conantur*). Din punct de vedere simbolic, mierea este un „aliment sacru [...], sinonim absolut al <<dulcelui>>, în sensurile sale gustative și cele spirituale. Este simbolul înțelepciunii și epitetul constant al oricărei învățăături menite să-l înalțe și să-l fericească pe om.”¹⁴ Mierea este simbolul bogăției, al belșugului. De altfel există un eveniment bine cunoscut în trecutul poporului evreu, când Dumnezeu le promite țara Canaan, țară în care „curge lapte și miere”¹⁵, așa cum găsim scris în *Exodul* 3:8. Mierea mai poate avea și o conotație erotică, precum este exemplul din *Cântarea Cântărilor* 4:11, exprimat printr-un limbaj artistic foarte sugestiv: „ale tale buze miere izvorăsc, iubito”¹⁶. Tot ea va fi asemuită cu starea de „beatitudine supremă a spiritului, [...] simbol a tot ce este dulce, ea izbuteste să alunge durerea.”¹⁷

In taberna quando sumus este un cântec de petrecere și totodată satiră la adresa corupției societății medievale de la cel mai înalt nivel și până la oamenii de rând. Latinescul *humus* înseamnă pământ, țărână (*In taberna quando sumus non curanusquid sit humus*; „în tavernă când stăm țărâna ce-i, nu ne-trebăm”¹⁸). În plan simbolic, „terre, sol”¹⁹ în franceză, pământul „se opune cerului, așa cum principiul pasiv se opune celui activ, aspectul feminin celui masculin al manifestării.”²⁰ Dar contextul în care este inserat termenul *humus*, și anume, cârciuma unde oamenii se dedau viciului beției, face ca simbolul să capete o altă conotație. Calitățile atribuite pământului sunt „blândețea și supunerea, fermitatea liniștită și durabilă. La acestea ar trebui adăugată umilința, etimologic legată de *humus*, spre care ea înclină și din care a fost modelat omul.”²¹

Un alt simbol întâlnit este vinul, în latină *vinum*, *vini*, „asociat cu sângele, atât datorită culorii sale, cât și a caracterului de esență a plantei.[...] În Grecia antică, vinul se

⁹ Eugen Munteanu, *Carmina Burana*, antologie de poezie latină medievală, traducere de Eugen Munteanu și Lucia-Gabriela Munteanu, Editura Polirom, Iași, 2003, p. 345.

¹⁰ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op.cit.*, p. 755.

¹¹ Dan Negrescu, *trad.cit.*, p. 5.

¹² Michael Ferber, *Dicționar de simboluri*, traducere de Florin Sicoie, Editura Cartier, Chișinău, 2001, p. 29.

¹³ Dan Negrescu, *trad.cit.*, p. 6.

¹⁴ Ivan Evseev, *op.cit.*, p. 370.

¹⁵ *Biblia, Exodul*, 3:8, traducere de Dumitru Cornilescu, Editura Societatea Evanghelică Română, București, 1921.

¹⁶ *Cântarea Cântărilor*, 4:11.

¹⁷ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op.cit.*, p. 588.

¹⁸ Dan Negrescu, *trad.cit.*, p. 16.

¹⁹ A.Ernout et A.Meillet, *op.cit.*, p. 302.

²⁰ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op.cit.*, p. 687.

²¹ Idem, *ibidem*, p. 687.

substitua sângelui lui Dionysos și reprezenta băutura nemuririi.”²² Pentru poeți, vinul reprezintă „un simbol al inspirației poetice”²³. Este cunoscută expresia latină „*in vino veritas*”; adevărul se află în vin”²⁴, de unde se poate trage concluzia că vinul este considerat și un simbol al adevărului. Conotațiile negative ale acestei băuturi sunt prezentate atât în fragmente biblice, ca de exemplu: „vinul lor este venin de șerpi”²⁵, „vinul și mustul iau mințile omului”²⁶, cât și în mentalitatea medievală care afirmă: „*vino corrumpuntur mores*”; datorită vinului se degradează moravurile”²⁷.

Bibliografie

- Biblia*, traducere de Dumitru Cornilescu, Editura Societatea Evanghelică Română, București, 1921
- Biedermann, Hans, *Dicționar de simboluri*, traducere de Dana Petrache, Editura SAECULUM I.O., București, 2001
- Carmina Burana*, traducere de Dan Negrescu, Editura Paideia, București, 2008
- Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*, traducere de Maria Slăvescu, Editura Polirom, București, 2009
- Ernout, A., Meillet, A., *Dictionnaire étymologique de la langue latine*, Librairie C., Klincksieck, 1959
- Evseev, Ivan, *Enciclopedia simbolurilor și arhietipurilor culturale*, Editura „Învierea”, Timișoara, 2007
- Ferber, Michael, *Dicționar de simboluri*, traducere de Florin Sicoie, Editura Cartier, Chișinău, 2001
- Grimal, Pierre, *Dicționar de mitologie greacă și romană*, traducere de Mihai Popescu, Editura SAECULUM I.O., București, 2001
- Munteanu, Eugen, *Carmina Burana, antologie de poezie latină medievală*, traducere de Eugen Munteanu și Lucia-Gabriela Munteanu, Editura Polirom, Iași, 2003
- Munteanu, Eugen, Munteanu, Lucia-Gabriela, *Aeterna latinitas*, Editura „Litera Internațional”, Chișinău, 2003.

²² Idem, *ibidem*, pp. 1011-1012.

²³ Ivan Evseev, *op.cit.*, p. 640.

²⁴ Eugen Munteanu, Lucia Gabriela Munteanu, *Aeterna latinitas*, Editura „Litera Internațional”, Chișinău, 2003, p. 202.

²⁵ *Deuteronom*, 32:33.

²⁶ *Osea*, 4:11.

²⁷ Eugen Munteanu, Lucia Gabriela Munteanu, *op.cit.*, p. 513.